

Władysław Seńko

"Concordantiae textuum discordantium divi Thomae Aquinatis", Petri de Bergomo OP, Firenze 1982 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 20/2, 206-207

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cyjny” mechanizm nauki o ewolucji, w ramach którego konkuruje dzisiaj ze sobą kilka różnych teorii. I tak odzywa neolamarkizm, choć w niezbyt radykalnej postaci, dalej powstaje teoria asymilacji genetycznej Waddingtona, następnie teoria mutacji neutralnych Kinga-Jukes’a, Kimury i Ohty ograniczająca funkcję doboru naturalnego w biosferze do roli „kontrolera” ewolucji, której twórcą staje się mutageneza.

Ciągle nie rozstrzygnięty jest spór o charakter makroewolucji. Ze względu na to, że dane paleontologiczne nie potwierdzają jej mikromutacyjnego charakteru Sören Löwtrup postuluje istnienie nie tylko mikro-, ale i makromutacji, prowadzącej do skokowej przebudowy planu organizacji zwierząt i roślin. Ostatecznie jednak ogólna teoria ewolucji Löwtrupa, podobnie jak teorie mikromutacyjne, jest niefalsyfikowalna i w tym sensie nie eliminuje metodologicznych trudności przyznania jej statusu teorii naukowej.

W recenzowanej książce Hoffmanowi udało się przybliżyć pewien twórczy niepokój naukowców towarzyszący obecnemu w świecie ożywionym faktowi ewolucji. Tym samym pokazał, że skupienie myśli i poszukiwań naukowców wokół ewolucji oznacza wysiłek czynienia świata coraz bardziej zrozumiałym dla człowieka. Jest to wysiłek wielki i potrzebny, nawet gdyby ten świat na zawsze miał pozostać tajemnicą.

Książka *Wokół ewolucji* napisana językiem raczej popularnym wymaga jednak od czytelnika przynajmniej wstępnego przygotowania w zakresie ewolucjonizmu, które ułatwi śledzenie myśli Autora prowadzonej wśród dużej ilości podawanych, nieraz bardzo szczegółowych, informacji. Hoffman porządkuje te informacje na tle paleontologii. Pojawiające się dość wyraźne akcenty z tej dziedziny wiedzy nie sprawiają jednak wrażenia obciążenia zawodowego Autora. Raczej uwyraźniają jego zamiar nadania swoim wywodom charakteru rozważań możliwie najbardziej rozległych, wkraczających także na teren filozofii. Z tej też racji książka może służyć, jako lektura zachęcająca do prowadzenia refleksji filozoficznej nad przyrodą i przyrodoznawstwem.

Zbigniew Łepko

Petri de Bergamo OP, *Concordantiae textuum discordantium divi Thomae Aquinatis*, ed. Innocentius Colosio OP. Libreria Editrice Fiorentina, Firenze 1982.

O. Innocenty Colosio OP, dyrektor Biblioteki w Konwencie św. Marka we Florencji, przygotował nowe wydanie *Konkordancji* Piotra z Bergamo (zwanego częściej Piotrem z Bergamo 1430—1482) miejsc treściowo rozbieżnych w dziełach św. Tomasza z Akwinu. Takie „dubia” zestawiano od czasów pierwszych polemik tomistycznych w XIII wieku przy pisaniu sławnych *Correctoriów* przez przeciwników Tomasza i *Corruptoriów Correctorii* przez jego zwolenników. Nazywano je też różnie, np.: *Conclusiones in quibus Thomas videtur contradicere sibi ipsi* (Ms Paris BN lat. 14551 f. 103r) lub: *Articuli i quibus Thomas aliter dixit in Summa quam in Scriptis Sententiarum* (Ms Paris BN lat. 15690 f. 228). Ten rodzaj pism omówił Grabmann w *Hilfsmittel des Thomasstudiums aus alter Zeit* w MG II 452—489. *Konkordancja* Piotra z Bergamo znanego też jako autora pierwszego indeksu do dzieł Tomasza zwanego *Tabula aurea* nawiązuje do owych dawniejszych *Conclusiones* i *Articuli*

i obejmuje 1222 miejsca. Zyskała ona sobie duże uznanie (podobnie jak i *Tabula*) i była drukowana jeszcze za życia autora (por. np. Hain — Coppinger 2822; druk koloński z roku 1480, którego dwa egzemplarze zachowały się w bibliotekach polskich; zob. A. Gryczowa, *Incunabula* II, 725 n° 4310: Petrus de Bergamo, *Ethimologiae seu concordantiae conclusionum Thomae Aquinatis in quibus videtur sibi contradicere*) O. Colosio daje fototypiczną odbitkę z edycji rzymskiej *Summy Teologicznej* z roku 1277, w której w dziesiątym tomie znajduje się na foliach 480—555 nasze dzieło, opatrując je wstępem i komentarzami. Tytuł dzieła w obecnym wydaniu pochodzi od wydawcy, który utworzył go na wzór Gracjanowych *Concordantiae discordantium canonum*, choć w rękopisach i dawnych drukach nosi ono nazwę *Ethimologiae seu Concordantiae*. Wyraz „Ethimologia” mógł jego zdaniem powstać w wyniku przekształcenia słowa „antilogia” przez „analogia”, choć przeczy temu np. C. Pera *Introductio in Summam Contra Gentiles*, Turyn 1967 s. 574.

Korzyść jaką wnieść może współczesny badacz z lektury wydanego dzieła polega (poza okazją zaznajomienia się z jedną z form dawniejszych indeksów do Tomasza) przede wszystkim na tym, że pozwala ono w łatwy sposób odnaleźć poszukiwane w dziełach Tomasza „miejsca wątpliwe”, wiele bowiem wydań, w tym i współczesna *Leonina* podają na marginesie słowo „dubium” wraz z numerem, które odsyła właśnie do omawianej tu *Konkordancji*, trudno dostępnej dziś w bibliotekach europejskich.

Władysław Seńko

John Dudley, *Gott und „theoria” bei Aristoteles*. Peter Lang Europäische Hochschulschriften, Frankfurt a.M. — Bern 1982, ss. 241.

Pytanie o to jakie są ostateczne założenia metafizyczne tkwiące u podstaw *Etyki Nikomachejskiej* Arystotelesa, należało od dawna do pytań budzących wątpliwości uczonych. Wyrażał je jeszcze M.de Vogel (por. *Quelques remarques á propos des premiers chapítres de l’Éthique á Nicomaque*, w: *Autour d’Aristote*, Louvain 1955, s. 307) a F. Drilmeier w swym przekładzie *Etyki* (Aristoteles Werke in deutscher Übersetzung, Bd 7, Berlin 1962) formułował je w następujący sposób: „Noch Aristoteles wird den modernen Leser in merkwürdiger Unbefreidigkeit lassen, wenn dieser fragt, welches eigentlich die letzte Norm in der aristotelischen Ethik ist” (tamże s. 246). Dokładnie tym problemem zajął się właśnie ostatnio John Dudley, filolog klasyczny z Dublina, który po odbyciu studiów filozoficznych w Louvain w latach 1972—1978, przedstawił na Uniwersytecie Kolońskim w 1981 r. tezę doktorską: *Gott und theoria bei Aristoteles. Die metaphysische Grundlage der Nikomachischen Ethik* pisaną pod kierunkiem prof. Alberta Zimmermanna, Dyrektora Thomas-Institut w Kolonii. Praca doktorska w Niemczech jest dysertacją wieńczącą studia uniwersyteckie, odpowiada więc w przybliżeniu naszemu „magisterium” lub francuskiemu „thèse du troisième cycle”. Tym bardziej godny jest podkreślenia walor tej rozprawy, która słusznie znalazła się w nowej serii: *Europäische Hochschulschriften* wydawanej przez P. Langa we Frankfurcie nad Menem, prezentującej najcenniejsze dysertacje różnych uniwersytetów jako „forum” dyskusyjne dla młodych uczonych kończących swe studia akademickie. Autor po-